

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

19 листопада 2020 року

ВІННИЦЯ 2020

УДК 101:808.5

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

**академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології**

Мороз Василь Максимович

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

проректор з наукової роботи

**Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології**

Власенко Олег Володимирович

професор кафедри філософії та суспільних наук

Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,

доктор філософських наук, професор

Вергелес Костянтин Миколайович

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Попов Володимир Юрійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Донецького національного університету ім. В. Стуса

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19 листопада 2020 року Вінниця. Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020.– 204 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась в Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 19 листопада 2020 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та усім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 5 від 26. листопада 2020р.)

УДК. 101:808.5

ISBN 978-617-7721-38-2

Мельник В. М.,
к.політ.н.,
асистент кафедри політології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
викладач кафедри філософії та суспільних наук,
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова,
м. Київ, м. Вінниця, Україна
E-mail: melnyk1996ethnology@gmail.com

ПОЛІТИЧНА АНТРОПОЛОГІЯ: ЩО ТА ЯКИМ ЧИНОМ ВОНА ВИВЧАЄ?

Антропологія – це наука про людину. Вона багатовимірна та синтетична [4, с. 8-12]. Для прикладу, антропологом може називатись вчений, який аналізує залежність якості людського життя від кліматичних зрушень (як природних, так і техногенних) [13]. Водночас, антропологом може називатись лікар, що присвячує свою роботу вимірюванню морфологічних показників у певних групах населення [6, с. 233-235]. Антропологами вважають тих, хто вивчає будь-які форми людської ідентичності – етнічну, класову, релігійну. Аналогічно антропологами слід вважати фахівців, інтелектуальні рефлексії яких спрямовані на розв'язання проблеми політизації людської свідомості.

Антропологія як наука та своєрідний стиль гуманітарного мислення з'являється завжди там, де в об'єктиві дослідження знаходиться «людина». Однак, це зовсім не означає, що кожного політолога, соціолога, історика, юриста можна називати антропологом. *У політологічному контексті, антропологом виступає такий дослідник, що фокусує власну увагу навколо традиційних форм політичного устрою конкретного суспільства* [14]. В такому разі дослідник-політолог стає ще й політичним антропологом. *Особливим предметом вивчення для нього виступає генетична передача та психологічна трансформація традиції як основи політичної культури етносу* [8, с. 355]. Зрозуміло, що сама постановка питання про «аналіз формування політичних традицій та їхньої генетичної/психологічної передачі з покоління у покоління» приводить політолога/політичного антрополога до необхідності заглибитись в минуле.

Кардинальна відмінність антропології від інших гуманітарних і соціальних наук полягає у специфічному вивченні історичного процесу. *Антропологи споглядають історію наче перманентне відтворення трансформованих еволюцією форм усвідомлення минулого в суб'єктивно сприйнятому сьогоденні.* Історичність явищ минулого розуміється антропологами як об'єктивність, оскільки вважається, що від минулого нам залишаються тільки «об'єктивні» образи «суб'єктивних подій» (переосмислені спільнотою, подібні до архетипів К. Юнга). Пам'ять зберігає найважливіше. Історія (в сенсі нашої колективної історичної пам'яті) складається як архетипізована сукупність найголовніших фактів соціального буття минулого, що маніфестують сьогодні.

З іншого боку, політика завжди детермінована причинно-наслідковими зв'язками. Кожен елемент політичного процесу корелює з умовами та обставинами процесу історичного. В центрі ж цих умов і обставин, знову ж таки, знаходиться людина. Нагадаємо: «Політика в будь-якому суспільстві, на будь-яких історичних етапах його розвитку стає засобом забезпечення насамперед власних інтересів індивіда чи великих груп людей: станів, територіальних одиниць, класів і націй. Метою політики, як усвідомленої діяльності, є націленість на забезпечення оптимально можливого в даному суспільстві й конкретних умовах здійснення суспільних процесів, вивчення їх та регулювання і розвиток у тому напрямі, якого бажає домінуюча чи опозиційна група. Політика – це реалізація певної мети переважно через відносини протиборства (не обов'язково революційності, адже політичний компроміс, наприклад, – також подолання, подолання власних амбіцій однією з сил, подолання нетерпимості до інших)» (класичне визначення за редакцією проф. Ф. М. Кирилюка) [3].

Класик-соціолог М. Вебер у своєму дослідженні «Політика як покликання і професія» (1919 р.) писав про політику наступне: «Значення цього поняття надзвичайно широке і охоплює всі види діяльності із самостійного керівництва. Кажуть про валютну політику банків, про дисконтну політику імперського банку, про політику профспілок під час страйку; можна вести мову про шкільну політику міської чи сільської общини, про політику правління, яке керує корпорацією...» [7, с. 125]. Спроб визначення «політики» було зроблено безліч. Однак, не існує жодного визначення цього явища, котре оминуло б «людину». Антропологічність політики зумовлюється насамперед специфічно людським сенсом політичної діяльності. Політика часто визначається як складова частина загальнолюдської культури [10, р. 12-16]. Поза людиною політики бути не може. Змінюється лише форма людської участі або ставлення – індивідуальна, общинна, колективна, класова, етнічна, економічна.

Якщо в центрі політики знаходиться передусім свідомість людини, то саме ця свідомість і повинна бути ключовим предметом політологічного вивчення [11, р. 414]. Інша справа, що у політиці головним гравцем суб'єктно-об'єктного поля виступає колективна свідомість – система переконань групи людей. На цьому наголошував ще Герберт Маркузе у своїй класичній роботі «Структура інстинктів та суспільство».

Так як індивідуальна свідомість насправді є слабкою та неспроможною протистояти колективним психологічним детермінантам, то політична участь індивіда зазвичай зводиться до «пошуку собі подібних». Так з'являється соціально-економічна та політична ідентичність [1, с. 48-50]. На думку вчених-конструктивістів та інструменталістів, таким чином з'являється ідентичність етнічна [11].

Формування сталого середовища (спільноти – за ландшафтною, мовною, релігійною ознаками) супроводжується творенням традицій, що мають подекуди сакральне, а подекуди і практичне значення [14, р. 23-41]. Ми говоримо, зокрема, про традиційні погляди на життя (психологи називають їх «системою переконань»), про традицію міжособистісного спілкування, про

традицію перерозподілу соціальних ролей. Усе це супроводжує будь-яку спільноту на різних стадіях та у різних проявах [9, с. 368-375].

З огляду на термін («політична антропологія»), йдеться про поєднання «людського» та «політичного» [2, с. 3-5]. При цьому, «людське» сприймається як система виражених у соціумі одиниць. «Політичне» вважається продуктом культури соціуму. Відповідно, в межах політичної антропології відображена стала гуманітарна дилема – «первинний соціум» vs. «первинна культура»? Не маючи на меті розв'язувати цю загальноантропологічну дилему (вона лежить саме у площині антропології соціокультурної), політичні антропологи звертають дослідницьку увагу на політику як форму успадкування культури [12, р. 13-16].

Отож, спробуємо сконструювати модель суспільства, притаманну аналітичній роботі політичних антропологів.

По-перше, кожне суспільство є сукупністю індивідів, що виконують належні соціальні ролі та продуктивні функції.

По-друге, виконання індивідами ролей та функцій творить унікальні та неповторні форми культури.

По-третє, еволюційна необхідність людини виживати та продовжуватись, маніфестуючи через соціальну організацію (суспільство), примушує її набувати і передавати наступним поколінням досвід.

По-четверте, досвід, що передається з покоління в покоління, має історичне значення. Його стале запозичення нащадками отримує назву «традиції».

По-п'яте, з огляду на унікальні особливості історичного процесу, традиції кожного окремого суспільства мають неповторний та суб'єктивізований зміст. Політичні традиції, наповнюючись цим змістом, становлять основу політичної культури [14, р. 23].

Таким чином, *політична антропологія сконцентрована навколо продукування і засвоєння локальними спільнотами (передусім, етносами) традицій політичної діяльності* [5]. *Політична антропологія – це вчення про ідейний та ідеологічний розвиток традиційних форм політичного устрою в історичному процесі, що мають безпосереднє відношення до сучасного стану політичної практики на рівні етносу та держави* [8, с. 355]. Політична антропологія – це водночас субдисципліна політології і соціокультурної антропології, що вивчає традиційні для будь-якого етносу та суспільства форми політичної культури через дослідження політико-правового устрою на прикладі, як примітивних, так і розвинутих спільнот. Перехресне застосування методів політології, соціокультурної антропології, історії, етнології, соціології, психології та географії дозволяє політичній антропології виконувати важливу функцію моделювання майбутнього політичного процесу у певному соціоетнічному середовищі.

Література

1. Ачкасов В.А. Этническая идентичность в условиях общественного выбора. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 1999. №1. Т.2. С. 45-56.

2. Баландьє Жорж. *Політична антропологія*. К.: Альтерпрес, 2002. 252 с.
3. Кирилюк Ф.М. *Політологія Нової доби*. К: Академія, 2003. 304 с.
4. Кирилюк Ф.М., Мельник В.М. Людина і громадянство в контексті парадигмального виміру політичної науки. *Політологічний вісник*. 2018. Випуск 80. С. 8-19.
5. Крадин Н.Н. *Политическая антропология*. М.: Логос, 2011. 272 с.
6. Мельник В.М. Природно-географічна концепція у соціокультурній та фізичній антропології. *Biomedical and Biosocial Anthropology. Scientific journal*. 2013. №21. С. 230-237.
7. Мельник В.М. *Нариси з теорії соціокультурної антропології*. Наукове дослідження. Вінниця: «Вінницька міська друкарня», 2015. 552 с.
8. Мельник В.М. Теоретична конструкція політичної антропології. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. К.: Видавництво «Гілея», 2016. Випуск 113 (10). С. 348-360.
9. Шажинбатын А. Этнос или этничность. *Педагогика и просвещение*. 2013. №4. С. 368-375.
10. Adorno T., Horkheimer M. The Culture Industry. Enlightenment as Mass Deception. *The Consumer Society Reader. J. Schor and D. B. Holt eds*. New York: The New Press, 2000. P. 3-19.
11. Almendral R.M. Constructing Identities. From Protonationalism to Nation. *Vinculos de Historia*. 2015. Vol. 4. P. 414-415.
12. Bodrov A.N., Pokhilko A.D. Formation of Ethnic Archetype. *Научный альманах стран Причерноморья*. 2016. №2 (6). С. 13-16.
13. Diamond Jared. *Guns, Germs and Steel. The Fates of Human Societies*. New-York-London: W. W. Norton & Co., 1999. 458 p.
14. Melnyk Viktor. Chapter Two: Tradition and Nation in Political Anthropology: The Ukrainian Ethno-historical Context. *The Process of Politicization: How Much Politics Does a Society Need? / CGS Studies vol. 5*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2017. pp. 23-44.